

# De Heraut

Door de

## Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 11 Januari 1920. N<sup>o</sup>. 2190.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieaanvragen aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N. L. V. Noordweg 56-58, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.50 bij vooruitbetaling voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .—15. Advertenties: van 1 tot 5 regels f 1.30, met inbegrip van bewijnsnummer, voor elk regel meer f .—15. Aanvragen en vernieuwing van leedgaven f .—12 per regel.

### Van de Kerk.

XL.

Doch de Geest zegt duidelijk, dat in de laatste tijden sommigen zullen afwijken van het geloof, zich begewende tot verleiden gesels en leerlingen der duivelen.

2 Tim. IV: 1.

De gang, dien de ontwikkeling van het leven der Kerk, in haar verband met het Staats- en volksleven, dusver genomen heeft, plaatst ons alzo in het heden voor een drievoudig resultaat. In het stelsel, dat de Vereenigde Staten van meetaf aanvaard hebben, keerde terug wat zich aanvankelijk in de dagen der Apostelen, en in de eerste jaren die hier op volgden, blijkens de mededeelingen der Nieuw-Testamentische Geschriften, allerwegen voordeed. Toen, en nu in de Vereenigde Staten, neemt de Kerk tegenover den Staat een geheel zelfstandige positie in. Toen en nu was er geen sprake van, dat de Kerk verlost zou moeten aanvragen om op te treden. Bij het optreden der Kerken werd en wordt de rechtsbevoegdheid niet aan de Overheid ontleend, maar aan de handeling van den Christus. Hij is 't die zijn Kerken sticht en doet optreden. Hij legt de beginselen vast, waarvan het leven der Kerk zal uitgaan, en het is zijn geestelijke bezieling die zijn Kerken opkomen, groeien en bloeien doet. Geen enkele bevoegdheid wordt voor de functie van het Kerkelijk leven aan de Overheid of aan den Staat ontleend. De Staat als zodanig neemt geen Christelijk karakter aan, maar staat onder de heerschappij der Gemeene Gratie, gelijk dit in het eerste gedeelte van Rom. XIII zoo klaar en omstandig wordt uitgesproken. Is er eenzijdig volledige vrijheid voor de Kerk verleend, opdat deze zich naar eigen goedvinden inrichte, en erlangt de Staat hierdoor tegenover de Kerken algeheele vrijheid van beweging, toch is de Staat, als we ons zoo mogen uitdrukken, niet los van God. Nadrukkelijk zelfs wordt, met name door Paulus, het feit op den voorgrond geschoven, dat de Gemeene Gratie wel aan de Overheid volle vrijheid van beweging laat, maar aan een ieder onderdaan, en zulks zelfs in verhoede mate aan ieder beïjder van den Christus, de dure en ernstige verplichting oplegt, om den zegen Gods over de Overheid in te roepen, haar de onmisbare bestaansmiddelen te verzekeren, en haar in sipte gehoorzaamheid te dienen. Of de Overheid zelve in de personen, die de dragers van haar gezag zijn, al dan niet belijdenis van den Middelaar doet, heeft thans geheel ter zijde. Toen de Apostelen aan de gemeente de verplichting oplegden, om stipitelijk de Overheid te eeren en te gehoorzamen, schreeven ze dit allereerst met het oog op Rome's Keizer, en ieder Christen wist destijds met volle zekerheid, dat de Keizer te Rome geen Christen, maar zeer stellig een Heiden was. Dit echter deed er voor de Apostelen niets toe. Reeds bekeerd of nog Heiden, de Keizer, en zoo ook de door hem aangestelde Stadhouder, in niet niet alleen met allen eerbied bejegend, maar evenzoo stipitelijk gehoorzaam worden. De persoonlijke religie der Magistraten bleef hier geheel buiten spel. Als Overheid vertegenwoordigde de Keizer en evenzoo zijn Stadhouder een gezag, dat van Godswege op alle rechtmatige Magistraten gelegd was. En dit nu bracht de gebiedende noodzakelijkheid met zich, dat de Christenen eenzijdig de Overheid stipitelijk gehoorzamen zouden, maar anderzijds ook voor hun Overheid zouden bidden.

Zoo werd het verordend bij het eerste optreden van de Kerken, toen de Apostelen zelve nog de regelen van het samenleven konden stellen, en geheel op gelijke wijze regelt zich thans de verhouding in de Vereenigde Staten van Amerika. De Kerken zijn er geheel vrij. Door niets worden ze in haar geestelijke actie belemmerd. Maar hier staat dan, evenals in de dagen der Apostelen, tegenover, dat de Kerken op geestelijke wijze door de Overheid gesteund worden. Ze ontvingen ook destijds niets van den Magistraat, hebben geheel in eigen onderhoud te voorzien, maar zijn dan ook van het aanbinden van alle banden ontslagen. Dit echter doet de Gemeene Gratie niet te niet. Alle Overheid, als van Godswege aangesteld, blijft in den heiligen band van de Gemeene Gratie haar bestaan voortzetten, en staat hierdoor onder de verplichting om naar recht en billijkheid ook tegenover de Kerken te handelen, terwijl omgekeerd op de geheel vrije Kerken de verplichting blijft rusten, om voor de Overheid haar gebed tot God op te zenden. Een hooger standpunt is tusschen Kerk

en Staat in onze bedeeeling niet denkbaar. De Kerk geniet op deze wijze haar volledige vrijheid, en de Overheid heeft tegenover de Kerken geen andere verplichting, dan om haar vrije existentie te bevorderen. Even als de Kerk is zoodoende ook de Magistraat, de Staat of de Vorst door God ingesteld en ontleent aan God zijn gezag, mits dan in geheel algemeen zin, zoo dat de Overheid zelve niet Kerkelijk is, maar zich vrijelijk beweegt op het terrein van het vrije, gemeene leven, mits men wel versta, dat ook dit gemeene leven Gods onderworpen blijft en zijn ordinantiën heeft te eeren. Zoo was het in de dagen der Apostelen, toen de Kerken zich allereerst op de erve van den Romeinschen Staat vestigden, en zoo is 't ook nu weer geworden in het machtige land van Amerika, dat den moed had, de Gemeene Gratie wederom als heel het leven beheerschend te aanvaarden. Hiermede trad alzo niet een noodtoestand in, dien men voor lief had te nemen, wijl de Overheid in Amerika alle stoffelijke hulp aan de Kerken weigerde; eer moet geheel omgekeerd beleden, dat de Kerken in Amerika juist hierdoor de volledige vrijheid ontvingen, om zich geheel zelfstandig en naar eigen aard in te richten en te ontwikkelen.

Had nu dit voorbeeld van Amerika in den loop der vorige eeuw allerwegen in Europa en Azië navolging gevonden, zoo zou de algeheele vrijmaking van het Kerkelijk leven almeer mogen worden ingewacht. Dit heeft echter niet zoo mogen zijn. Eenmaal door de hulp van den Staat verword, bleek men telkens weer gepijnd, zich in die onderwerping aan den Staat te blijven voegen, indien slechts van Staatswege zorg werd gedragen, dat de onmisbare middelen voor den bloei van het Kerkelijk leven gewaarborgd bleven of verstrekt werden. De wijze hoe dit toeging, verschilde in land bij land, maar het bleef dan toch veelal regel, dat de Kerken niet aan eigen verzorging werden overgelaten, maar hulpe ontvingen; een hulpe die dan van zelf met zich bracht, dat er van algeheele vrijheid voor de Kerken geen sprake kon zijn. Al ging dan ook die officiële verzorging van het Kerkelijk leven op allerlei onderscheiden wijzen toe, het resultaat was en bleef dan toch, dat er van algeheele, volstrekte vrijmaking geen sprake kon komen.

Gelijk ook ten onzent, waren er dan tenslotte in de meeste landen steeds kleine groepen, die het profijt varen lieten, zich afscheiden en in eigen nood voorzien. Doch al voerden zulke groepen dan ten deele gelijksoortige vrijheid in als in Amerika geldend werd, toch bleef er hier te lande en elders steeds allerlei vrijheidsbeperking bestaan, die volledige terugkeer naar de Apostolische usantie belette.

Natuurlijk is dit gemis aan energie en gereedheid te betreuren, maar voorhands bleek telkens weer elke poging ijdel, om de Kerken er toe te bewegen, dat ze uit eigen aandriften vrij zouden maken. Eerst thans kwam hierin een keer, doch dan een keer, die uit vreeze en bezorgdheid opkwam. Er kwam allengs in het publieke leven zulk een weersin tegen alle Kerkelijk leven op, dat telkens zich weer de plannen vernieuwen, om hoe eer hoe beter alle deze geldelijke verstrekking, die de Kerken dusver genoten, aan haar te ontnemen. In Frankrijk ging men er reeds toe over. Dit nu zijnde aangenomen, begon men zich in deze publieke Kerken toch te bedenken. Men begon in te zien, dat het gevaar opkwam van plotseling alles te verliezen; wat men dusver te angstvallig had vastgehouden, en zoo vroeg men zich dan af, of het toch niet geraden kon zijn, nu reeds geheel vrijwillig een losmaking van den Staat te beoogen, die met kapitalisatie van het thans nog genotene kon gepaard gaan. En al sprekt zich hierin nu nog op verre na niet de ware gezindheid uit, die in Amerika triomfeerde, het zou ons dan toch een zeer aanmerkelijke schrede aan het Apostolisch ideaal nader brengen, indien wat in Amerika geheel vrij was en in Frankrijk uit fatalen dwang doorging, ook ten onzent, en zoo mogelijk in alle Europeesche en Amerikaansche Staten, kon verwirklijkt worden. Toch hield men wel in het oog, dat we met name in Europa nog bij lange zoover niet zijn. Scandinavië leverde er het bewijs voor, en ook in Duitsland blijft men telkens weer 't sterkst geneigd, om naar de verhoudingen van vóór 1914 terug te keeren. De stoet van haat, dien de geest der revolutie steeds feller en beslister tegen de Kerk aandruft, zal ook hier tenslotte wel een keer te weeg brengen, maar voorhands zijn we nog zoo ver niet. Er is wel een betere neiging opkomende, en

de vijandschap tegen al wat Kerkelijk is, zal 't proces wel verhaasten, maar op de uitkomst blijft toch voorspand ons steeds niet anders te rekenen met een krenkend band tusschen Overheid en Kerk die nog maar al te zeer de frisheid van het Kerkelijk leven ondermijnt. Beide de S-paratie en de Doleantie hebben ten onzent niet ongunstig in de goede richting gewerkt, en de nood der tijden zal steeds krachtiger medewerken, om de Kerken van Christus wederom in de eere van haar vrijmaking te doen bloeien. We zijn er wel nog niet, maar we vorderen toch, en het gevaar waarmee de onheilige neiging van den tijdgeest ons daarbij te hulpe komt, belooft nog veel dat ons verder kan brengen. Zij 't al laagzaam, we vorderen dan toch.

Thans echter, en hierop vooral moet nadruk gelegd, groeit de groep steeds aan, die in bijna alle landen de onkerkelijke geesten er toe brengt, om zich van de Kerk af te scheiden, straks met haar te breken, en tenslotte haar op 't hardvochtigst te bestrijden. Vroeger vestigde men bij de volkstellingen op de cijfers van de geheel onkerkelijke nauwelijks de aandacht. Men stoorde zich aan den Kerkelijken titel niet, en bleef meelopen in de oude sleur. De statistische gegevens die de Overheid na afloop van elk jaar bijeenzamelde, bleven daarom veelal constant. Alleen stegen de cijfers gemeenlijk door de toeneming der bevolking. Alle kind dat geboren werd, doopte of besneed men, en door hulpdiensten van catechisme-meesters hielp men een ieder door zijn dugsamen belijdenis heen. 't Was en bleef dusver een volgen van de routine, en het eindresultaat was, dat van een afval van de Kerk of van opzettelijke verloochening van de Kerk niet dan uiterst zelden de sporen te ontdekken waren. Reeds nu echter is hierin een zeer voelbare wijziging tot stand gekomen. Het getal inwoners, dat niets hoegenaamd meer met het Kerkelijk leven uitstaande heeft, breidt zich gestaag uit. Voor meer dan één land loopt 't reeds in de miljoenen, en wat vooral 't opmerkelijkst is, die miljoenen-cijfers wassen nog gestaag aan. Reeds las men van een land waar over de zeven miljoen personen gewelgd hadden zich als tot eenige Kerk, welke dan ook behoorende, aan te geven. Als tot geen Kerkgenootschap behoorende, gaf onze statistiek in 1870 nog pas even reszidueel personen aan, wat op weinig meer dan duizend gezinnen wees. Nu daarentegen werd voor 1909 dit cijfer reeds opgegeven als bijna 300 000 personen b dragende. En thans vooral kan men er op rekenen, dat dit cijfer nog belangrijk stijgen zal, wijl niet weinigen liever hun Kerk verlaten, dan goed te spreken voor de zeer aanzienlijke belasting die meer dan één Kerk reeds besloot op haar meerderjarige leden te leggen. Men kan er vrij zeker van zijn, dat het half miljoen zeer spoedig zal bereikt zijn. De officiële bevolkingsregisters gaan op dit oogenblik nog op 1909 terug. Zoodra ze weer op 't eigen jaar bij zijn, kan men zeker van wezen, dat de opzegging van het lidmaatschap op onrustbarende wijze klimmen zal.

Hierbij echter blijft het niet. Onder hen toch die letterlijk spelen met hun lidmaatschap, moeten drie categorieën van personen scherp onderscheiden worden. In de eerste plaats toch zijn er niet weinigen, die zich om niets hoegenaamd dat niet het Kerkelijk leven in verband staat, bekoemen, en zich aanstellen en gedragen, alsof geheel dit Kerkelijk leven hun niet aangaat. Een vergelijking tusschen een nominaal Kerkelijk leven in de Hervormde Kerk te Amsterdam, en het reële cijfer dat uitkwam in de Dopsbediening, huwelijksluiting, begrafenissen enz. bewees, dat er op geen tiende van het cijfer meer effectief te rekenen viel. Dan in de tweede plaats moet ge rekenen met dezulken, die lang niet voor alle religie onverschillig zijn, maar toch uit hun vermeende hoogte van ontwikkeling schier smadelijk laag op hetgeen de Kerk biedt, neerzien. Deyer aantal is uiteraard niet bijster groot. Het is meest saamgesteld uit openbare hooglaren en leeraren. Nu echter dreigt ook dit cijfer zeer te zullen klimmen, daar ook 'menschen in zaken' die anderslicht zich den titel hadden laten aanleunen, thans er tegen op zullen zien om te betalen, en meerendeels er voor zullen passen, om zulke gelden te besteden voor iets waar ze niets voor gevoelen, en dit telken jare bij te passen. Maar dan in de derde plaats komen de vijanden van de Kerk en van alle Kerkelijke bemoeienis. Denzulkan gaat het er toch voltrekt niet eeniglijk om, dat ze hun gelden niet zonder pijnlijke ongenoeven, maar wat zij beoogen is om de Kerk te knakken,

het heilige achteruit te zetten en zoo mogelijk het godsdienstig element in het nationale leven van alle kracht te berooven. Maken dezen zich nu eenmaal op om de beteekenis der Kerk te verlagen, dan is 't hun volstrekt niet eeniglijk er om te doen, dat ze toch vooral geen cent voor die fatale Kerk te betalen hebben, maar dat ze in veel erger zin steeds meerderen beweging zullen, om de Kerk liever te berooven van wat ze reeds ontving, dan dat ze ook maar één penning van hun goede geld er aan geven zouden, om de verarmde Kerk nog op de been te houden.

Op dit fatale punt in de machtige wereldbeweging wezen we ditmaal met een geheel anderen nadruk dan ooit vroeger, en het was de machtige oorlog met zijn gevolgen die ons hertoe geleid heeft. Het mag toch niet verheeld, dat ook in de Gerreformeerde Digmatiek ten onzent deze drie eeuwen lang veel te weinig met het komende einde der wereld gerekend was. In enkele stichtelijke geschriften moge nu en dan meer uitdrukkelijk op het komende einde zijn ingegaan, maar wie de groote dogmatische werken onzer vaderen raadpleegt, of ook nader rekening houdt met wat op de groote Synode van Dordrecht over het einde beleden is, die kan de overtuiging niet van zich zetten, dat steeds veel te weinig met het eens komende einde gerekend is, en dat men zelfs de zoo stellige uitspraken van den Christus over wat eens de Volending zou brengen, veel te weinig op den voorgrond liet treden. Van deze onaanvaardelijkheid waren we, eer thans in '94 de groote oorlog uitbrak, zelfs nu nog niet genezen, en schrijver dezes verheelt in 't minst niet, hoe hij ook op zijn college over de Digmatiek de Volending nog veel te veel op den achtergrond had geschoven, om op het Kerkelijk leven in de toenmalige phase den grootten nadruk te doen vallen. Nu viel 't voor hem saam, dat hij juist zijn studie over de Volending ondernemen had, toen kort daarop de ontzettende oorlog uitbrak. Die uitvoerige bespreking van de Volending was ondernomen, om dit zoo uiterst gewichtige leerstuk meer in overeenstemming te brengen met de Heilige Schrift. Het viel toch niet te ontkennen, dat tot zelfs in onze Bijbelen, in onze Catechismen en in de Artikelen van Dordrecht veel te kort en te vluchtig over wat eens het Einde zou zijn, was heengetreden. Het groote leerstuk over den ondergang van de bestaande orde van zaken werd wel niet ontkennd, noch ook vergeten, maar het kwam, enkele letterische dwepingen nu uitgezonderd, niet tot zijn recht. Niet tot zijn recht Rome, niet tot zijn recht in de groote Griekse Kerk, van zelf niet tot zijn recht bij de Moderne en Ethische Theologie, en wat ons 't meest leed deed, evenmin tot zijn recht in onze officiële Kerkelijke verklaringen, zoo met name ook te Dordrecht in 1618/19. Deze houding nu was blijkbaar met de Heilige Schrift niet in overeenstemming. In de Heilige Schrift bezit de Kerk geheel een reeks van zoo stellige betuigingen van den Christus zelf, dat we zijn woord niet tot zijn recht doen komen, indien ook wij niet in onze voorstelling van de Christelijke belijdenis deze gedurige verwijzing naar het Einde duidelijk laten uitkomen; en dit nu juist is niet geschied. Deze gegevens nader indenkende, kwamen we toen tot het besluit, om wat we li f met het Schriftuurlijk woord: *De Volending* uitdrukten, aan nadere, en zoo 't kon eenigzins volledige, overdenking te onderwerpen.

De drang hertoe kwam van zelf in ons op, toen, en zulks nog wel onder den naam van Christus, de neiging om de openbaringen van den Heere Jezus en zijn apostelen te veraken, steeds meer toenam. Ook zij, die gevoelden dat het woord der Schrift meer tot zijn recht moest komen, en daarom ernstiger dan voorheen op de leer der laatste dingen ingingen, neigden er steeds meer toe, om toch den grootten ommekeer die te wachten stond, zonder een algeheel ommekeer in het wereldbestaan te bepleiten. Onze voorliefde voor de Amerikaansche regeling van deze zoo teedere aangelegenheid, die ons bij ons bezoek aan Amerika steeds meer toelichte, en in verband hiermede de bruce met het Hervormd genootschap, waartoe het bij ons reeds gekomen was, bracht ons steeds meer toe de overtuiging, dat er een belangrijke keer in geheel het bestaan der Kerk, en in den band tusschen Kerk en Staat, naderende was. Reeds was in het omvangrijke werk over de Gemeene Gratie op de conclusie waartoe we tenslotte zouden moeten komen, nader de aandacht gevestigd. Toch zoo inmiddels onze opvatting niet zoo allesbeheerschende wijziging hebben

ondergaan, als zich thans steeds ernstiger aan ons opdrong, indien niet juist, toen het leerstuk der Volending ons zoo gestadig bezighield, de ontzettende oorlog ware uitgebroken, die dusver in de historie bekend was. De oorlog deed van zelf van meetaf de zoo ernstige vraag opkomen, of er in wat ons van allen kant bericht werd, niet een aankondiging lag van het naderend einde der dingen en van 't komen van 't oordeel Gods. Blijkens allerlei gewichtige levensuitingen op het terrein der Christelijke Kerk, zoo onder ons zelfs als van Romeinschen kant, drong zich in steeds breder kring de vraag naar voren, of de Wederkomst van den Christus, en in verband hiermede de Volending van den tegenwoordigen stand der wereldpositie, niet zijns naderende was. Wat ons over dat naderend einde door den Christus zelf in zijn laatste gesprekken en door de Apostelen in hun brieven, en dan vooral door Johannes in het boek der Openbaringen, ten beste werd gegeven trad juist in verband met den uitgebroken oorlog, in zoo hoog ernstige gestalten voor ons, dat men schier noodzakelijkerwijs zijn heilige aandacht op wat de Heilige Schrift ons over het Einde betuigd had, voelde saamgetrokken. Wat de afloop van de huidige Wereld- en Kerkberoering zijn zal, durft nog niemand onzer op stellige wijze uitspreken, maar dit gevoelt toch elk onzer, dat er een keer kwam in geheel het wereldleven, en hiermee tevens een keer in onze verwachtingen voor de toekomst.

Deze keer in de beschouwing kondigt zich meer bijzonderlijk in dit één punt aan, dat de band tusschen Kerk en Staat, die nu zoo vele eeuwen geheel den toestand van de gekerstende deelen der wereld beheerscht heeft, almeer een einde neemt, en het is met name de jongste wereldoorlog, die deze algeheele verandering teweegbracht. Wie de huidige verhoudingen tusschen Kerk en Staat in Europa, Azië en Amerika aandachtig nagaat, kan zich niet onttrekken aan den indruk, dat een allesbeheerschende wijziging in het leven van de meeste Staten is ingetreden, en dat deze wijziging er zienderogen toe leidt, om de verhouding die in de dagen der Apostelen al spoedig tot stand kwam, maar reeds sinds de derde en vierde eeuw teloor ging, op nieuw tot heerschappij te doen komen. Van 'Christelijke' Staten kan men in N.-Amerika reeds ganschelijk niet meer spreken, maar ook in Europa neemt de verhouding van Staat en Kerk steeds meer een geheel gewijzigden vorm aan, en die nieuwe vorm keert allerwegen steeds meer terug naar wat in de dagen der Apostelen, toen er van band tusschen Kerk en Staat nog geen sprake kon wezen, geheerscht heeft. En juist dit nu leidt ons van zelf terug tot een Kerkbeschouwing en tot een verwachting der Volending, gelijk Jezus ons hier van het beeld gaf in zijn eschatologische redenen, en de Apostelen, met name in Johannes' Openbaring, er ons de uitgewerkte teekening van boden.

Orle motieven werken hier alzo saam, om ons te waarschuwen, dat we ons niet langer in algemeene eschatologische beschouwingen verliezen mogen.

Het is stellige eisch, dat we in de prediking, op de Catechisatie en in onze officiële Kerkelijke verklaringen, veel meer dan dusver het beeld dat Jezus ons van het Einde gaf, naar voren laten treden. Onze Eschatologie moet niet uit eigen inzicht of vermoeden uiteen worden gezet, maar ontleend zijn, ook ja aan de historie, maar toch vóór alle dingen in de allereerste plaats aan wat de Christus en zijn Apostelen op zoo boeiende en bestlste wijze in het beeld van de Parousie ons voor oogren stelden.

In de tweede plaats moet steeds vollediger de band worden losgemaakt, die dusver nog altoos ons Kerkelijk leven aan de bemoeienis der Overheid bond. Veelmeer dan dusver moet, naar den stelligen eisch van den Apostel Paulus, ook in onze Kerken eerbied voor de Overheid heerschen, en het gebed voor haar opgaan, en zulks niet, omdat de Overheid zelve het Confessioneel karakter moet dragen en vertoonen, maar omdat ze als Overheid haar gezag aan God ontleent, en deswege, ook al bestaat heel 't Kabinet eeniglijk uit personen, die geen belijdende Christenen zijn, toch op onze onderwerping, onze eerbiedige bejegening en onze voorbids recht heeft.

En hierbij voegt zich dan als vanzelf de derde eisch van 't heden, hierin bestaande, dat de Kerken van Christus alle begunstiging van Staatswege afwijzen, zich, als een stichting van 'zigen geestelijke orde, ten benenmale van het Staatsorga-

